

ПРОБЛЕМИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГІКИ: ШКОЛА, ВЧИТЕЛЬ, ДЕРЖАВА, ОСВІТА

гуртківцями проблемних задач забезпечує наукову організацію їх пізнавальної діяльності, оптимальний розвиток інтелектуальної, емоційної та вольової сфер учнів. Педагогічні методи і прийоми, які ґрунтуються на глибокому знанні індивідуальних особливостей гуртківців під час розв'язування навчальних проблем, мають високу результативність.

Враховання керівником гуртків психологічних аспектів управління проблемним навчанням сприяє успішному розвитку особистості гуртківців, забезпечує високу якість і ефективність навчально-виховного процесу.

1. О.Л. Бартновський. *Учись читати електро- і радіосхеми*. Київ, "Радянська школа", 1969.

2. Д.Н. Богоявленський, Н.А. Менчинская. *Психология усвоения знаний в школе*. М., Изд-во АПН РСФСР, 1959. – С. 110.

3. Борисов В.Г. *Кружок радиотехнического конструирования*. – М.: Просвещение, 1986.

– 208 с.

4. *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.

5. Знаков В.В. *Понимание в познание и общении*. – М., 1994. – 236 с.

6. Костюк Г.С. *Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості*. – К., 1989. – 408 с.

7. Кудрявцева Т.В. *Психология технического творчества*. – М.: "Педагогика", 1975.

8. А.М. Матюшкин. *Проблемные ситуации в мышлении и обучении*. – М., "Педагогика", 1972. – С. 32.

9. Моляко В.А. *Психология решения школьниками творческих задач*. – К., 1983. – 101 с.

10. Перов В.А. *Лабораторно-практические работы по техническому труду*. – М., Просвещение, 1983. – 96 с.

11. С.Л. Рубинштейн. *Основы общей психологии*. – М., Учпедгиз, 1946. – С. 347.

Сергій Жуков, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького інституту залізничного транспорту

ПРОБЛЕМИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГІКИ: ШКОЛА, ВЧИТЕЛЬ, ДЕРЖАВА, ОСВІТА

У статті розглядаються деякі аспекти необхідності існування Школи, гірко роздуми з приводу Освіти, ставлення до всього цього Держави, відсутності здорової реальності у вихователів та батьків і, найголовніше, – відсутність хорошої, справжньої організованості, радості та натхнення.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Справжність і сила освіти, її переконливість завжди були і будуть конче потрібні суспільству здоровому, яке сміливо дивиться у майбутнє.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розгляд даної проблеми. Модернізувати освіту (та й усю педагогіку), поліпшити умови освіти, так чи інакше допомогти їй, зрештою – зрушити її з "мертвої точки" – намагалися усі, вчені-педагоги, починаючи з Я. Коменського [3] і ще раніше (Ж.-Ж. Руссо), і до наших днів (Ш. Амонашвілі [1], Я. Корчак, А. Гершунський, В. Долженко, І. Подласий [4], К. Гавриловець [2]), але практичне педагогічне життя завжди "бігло попереду" теоретичних наукових здобутків.

Мета та основне завдання статті полягає, мабуть, у незвичному, навіть різкому і жорсткому погляді на недоліки сучасної педагогіки, яка за

компромісами і толерантністю забула про головне – об'єктивність, простоту і доброзичливість. Не треба ускладнювати, – треба розібратися відверто, сміливо і відкрито.

Викладення основного змісту. Жодна держава, навіть така, що "оптимально відбулася", не розглядає школу як систему, покликану навчити людей (а тим більше – виховати їх). Все спрощується, і функції освіти в цьому зв'язку мінімальні – інтегрувати людину у соціум. І не у "соціум взагалі", а в отой конкретний, що породив дану школу – частку, продовження даної держави. Цьому завданню – відтворенню суспільства, суспільних зв'язків і відносин – підпорядковане все.

З точки зору будь-якої держави (адже держава, передусім, – апарат підкорення, пригноблення, а потім вже організації, організованості) школа у жодному разі не повинна навчати думати.

ПРОБЛЕМИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГІКИ: ШКОЛА, ВЧИТЕЛЬ, ДЕРЖАВА, ОСВІТА

Мислення – процес динамічний, і вже цим воно заперечує незмінність держави. Держава існує нині. У продовженому, “розтягнутому” сьогоденні. Думка – це завжди зв’язок минулого та майбутнього, тобто протест (часто різкий) проти сучасності.

З іншого боку, реалії світоустрою такі, що без прошарку людей мислячих будь-яка держава нежиттєздатна. Отже, прошарок цей якийсь слід створювати, і завдання це доводиться покласти на школу. Але ось тут і виникає найцікавіший і до цієї пори не вивчений феномен: школа починає боротися сама з собою. Боротьба ця завжди і всюди призводить до того ж самого проміжного результату: із величезної маси шкіл та вчителів відокремлюються Школи та Вчителі (ізгої та “білі ворони”), життя яких, найчастіше, стає пеклом! Формується певна освітня еліта. Якась особлива. Авангард. Новатори... Для приборкування цієї еліти створюється персональний монстр у особі Академії педагогічних наук та Міністерства освіти (або просвіти). Сили настільки нерівні, що це значно впливає на поведінку конкретних людей: вчителів, батьків, вчених, чиновників.

Професія та роль вчителя невдячні. Якщо будівельник, хірург, агроном і люди інших професій результати, плоди своєї праці, свій рівень як фахівця можуть побачити, визначити, довести досить швидко, то вчителям доводиться чекати та доказувати це роками, а інколи і десятиріччями. Саме з цієї причини справжньому Вчителю, Вихователю, Просвітнику доводиться довгі роки доводити, що “він не верблюд”. Це одна з причин непопулярності педагогічної професії у наш час.

Роль вчителя ще й трагічна. Будучи включеним у систему під назвою “держава”, він не те, щоб не може йти проти неї, а як би не повинен. Та інколи йде, думаючи та наївно гадаючи, що він і тільки він може докорінно змінити що-небудь. Системі ж це байдуже. Вона організувала та облаштувала всю справу так, що чим краще Вчитель, тим краще він виконує свою інтеграційну функцію. Йому (вчителю) здається, що він вчить думати та сумніватися, вчить людяності та добру. Напевно, це так, та тільки у тому випадку, якщо думки та сумніви, людяність та чесність входять у число цінностей даного суспільства та держави і відтворюються разом з ним. У протилежному випадку виховуватись буде дещо інше.

Вчитель – це підсилювач та провідник всього, що є у кожному конкретному суспільстві. Але з іншого боку – якщо справжній вчитель знає, як перебудувати, удосконалити суспільство, як покращити життя, він обов’язково буде вчити

цьому своїх учнів (а це часто-густо небезпечно для держави).

Школа – це завжди більш, ніж просто інформаційний підсилювач. Це система глибокого зворотного зв’язку, що забезпечує незмінність суспільства та нормальне функціонування всіх його систем.

Ми кажемо: “виховання нової людини”, але хто вони – нові люди – ясно ніхто не може сказати. З точки зору кожного покоління, попереднє покоління живе у повному убозтві, матеріальному та духовному невігластві, а наступні знаходяться у раю земному. Але чомусь воно ще більш бездуховне, та ще чимось незадоволене, вередує. Це, певно, тому, що кожному поколінню (людині) дуже дорогий час його юності, який би він не був, а ще й тому, що багато людей відстають від “ритму часу теперішнього”, живуть минулими, застарілими поняттями й бачать те, що бажають, а не реально існуюче. Тому доволі часто 16 – 17-річні глузують, насміхаються і, майже, знущаються над деякими 50 – 60-річними людьми. Це не демонстрація бездушності з боку молодих, а їх максималізм, помножений на сучасність і спрямований у майбутнє. Може, винні й ці деякі літні люди, які весь час не працювали над своїм самовдосконаленням?

Гарно це чи погано – виховувати дітей без батьків? Можна навести десятки прикладів, аргументів – до того ж історично обґрунтованих – на користь будь-якої позиції. Так що перед нами знову-таки виникає питання калібрування, неоднозначності, диференціації. Мабуть, краще від справжніх Батьків дітей ніхто не зможе виховати.

У багатьох країнах минулого 8 – 10-річних хлопчиків забирали у батьків і навчали їх бути справжніми чоловіками. Закритий інтернат в Англії 18 ст. виховує англійських лордів – справжніх джентльменів. В Німеччині після Версальських часів подібний же інтернат творив переконаних фашистів. Царськосільський лицей в Росії, в якому вчився О.С. Пушкін, дав країні і світу цілу низку найрозумніших найосвіченіших людей. В СРСР 50 – 60-х років інтернати та спецшколи для обдарованих дітей (фізико-математичні, музичні та ін.) допомогли створенню когорти радянських інтелігентів, що своєю чергою дало можливість розвиватися науці, мистецтву і всьому суспільству.

Створення лицейів, інтернатів, коледжів, гімназій є відносно добро. Такі установи корисні в одних умовах, непотрібні в інших і небезпечні у третіх. Відкриття та закриття їх волею чиновницького начальства звужує простір вибору та “смугу пропускання” людей суспільством і тому є абсолютним злом. Всьому має прийти свій час.

ПРОБЛЕМИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГІКИ: ШКОЛА, ВЧИТЕЛЬ, ДЕРЖАВА, ОСВІТА

У людині закладена генетична потреба оберігати від небезпеки свою дитину. А майбутнє – найстрашніша небезпека. Інколи ж ця потреба переростає у потребу оберігати взагалі від будь-яких труднощів та лихої години, і ось тоді спостерігаються приклади неправильного, а інколи – навіть потворного виховання. Але, як і де провести цю межу “у потребі оберігати” – дуже і дуже важко визначити. Конфлікт майбутнього (страшного, тому що – воно інакше, незвичне) і теперішнього, звичного, загально визнаного. Правильному вихованню суперечить й ще один фактор – так званий конфлікт свободи – дитина завжди вільна, і конфлікт власності (батьківської) – це моя дитина.

Про школу, суспільство, вчителя можна сказати і так незвично: Школи немає, тому що вона вчить учорашньому, але є окремі Вчителі, котрі, як і належить, забезпечують зворотний зв'язок, та не з сьогоднішнім, а із завтрашнім суспільством. У новітній педагогіці це має назву “динамічний гомеостаз” або “динамічна педагогіка”, та це теж не панацея – вона пасує не до кожного часу і не для кожного суспільства, а тим більше – не у кожному випадку.

Одна з причин такого поняття, що “школи нема”, полягає в тому, що школа сама собою є інформаційним та інтелектуальним підсилувачем, необхідним як Богу, так і дияволу. І єдине, що можна від неї вимагати, – це забезпечення мінімального “коефіцієнта підсилення” при максимальній “смузі пропускання” простору рішень та зони особистої свободи. Та все це, знову таки, залежить від Вчителя. Якщо Вчитель як підсилюючий трансформатор все робить без перенапруження для себе та учнів, ніби “жартуючи-граючи” (на вході 10 вольт, а на виході 100), все виходить, ніби саме собою, горить “факел пізнання”, сяють обличчя, світяться очі учнів – це прекрасно.

Невміння деяких школярів розмірковувати з використанням вивчених положень свідчить про несформованість здібності міркувати, відсутність якої, точна ознака глупоти. Однак глупота у даному випадку – не просто відсутність розуму, а його нерозвинутість.

Визнаючи всю складність завдання виховання думаючих молодих людей, що стоїть перед Школою, слід визнати, що вона ще досі не може повністю реалізувати найбагатші ресурси і потенції природного “неформального” мислення дитини – її тямущість, кмітливість та спрямувати їх на засвоєння необхідних знань, на оволодіння ними.

Поки що нема достатньо відпрацьованої

методики навчання розумовим діям. Самі собою розумові дії важко піддаються свідомому виділенню. Думати про мислення, тобто давати собі звіт про сам процес мислення, неймовірно важко, бо при цьому людина має справу із чимось хитким, майже невловимим, безплотним, хоч, у той же час, дивовижно знайомим. Добре відома притча про сороканіжку, котру попрохали розказати про те, як вона пересувається, у якому порядку переставляє таку кількість ніг. Замислившись над цим, сороконіжка не змогла більше рухатись. Практично: рухатись – одна справа, а усвідомлювати це та висловити словами – зовсім інша. Тому учням доводиться, як і раніше, засвоювати розумові дії шляхом наслідування, а педагогам – використовувати при навчанні принцип “роби як я”.

Показником розуміння учнями того чи іншого матеріалу служить не просто інформованість про нього (те, що відомо, не означає того, що воно пізнане), а вміння користуватися ним, спираючись на ряд інтелектуальних дій. Самі собою вміння характеризують здібність використовувати існуючі відомості для досягнення поставлених цілей і представляють собою систему розумових та фізичних навичок та звичок, які виробляються тільки практичним шляхом. Основний недолік сучасної системи шкільної освіти полягає у тому, що за час навчання учень стає більш інформованим, а не вмільм та практичним.

Ми говоримо, що виховання та навчання – це насамперед розвиток і формування зростаючої особистості. Але розвиток виникає як результат вчинку та сумніву. Свобода у вчинках, міркуваннях і сумнівах – це і є справжній розвиток.

Висновки. Освіта загубила свій просвітницький характер, – і вже давно! Не вистачає вогника запалу, ентузіазму і просто бажання, – великого бажання. Багато хто з дітей і, особливо, підлітків говорять – я ходжу до школи – замість того, щоб казати – я вчуся (чи навчаюся) у школі... Формальність освіти призвела до формального ставлення до неї самої, а далі – ще страшніше – формального ставлення до своєї роботи, байдужості до всього, навіть до самого життя...

Тільки розкріпачена, розкомплексована особистість Учня, універсалізм і творчість Вчителя, маневреність та динамічність життєдіяльності Школи, мудрість та далекоглядність Держави – можуть дати надію на добру перспективу розвитку виховання і освіти там, де цього насправді бажають.

1. Аїмонашвили Ш.А. Размышления о

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

- гуманної педагогіки. – М.: Совершенство, 1996. – 181 с.
2. Гавриловец К.В. “Учиться быть учителем”, – Мн. Высшэйшая школа, 2007. – 111 с.
3. Коменский Я.А. Великая дидактика // Педагогическое наследие / – М.: Политиздат, 1987. – 621 с.
3. Подласый И.П. Исследование закономерностей дидактического процесса. – К., 1991. – 132 с.
5. Стоунс Э. Психопедагогика. – М., 1984. – 301 с.
6. Филиппов Ф.Р. Школа и социальное развитие общества. – М., 1990. – 321 с.

Аркадій Білінський, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри основ виробництва
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У статті розкрито педагогічні аспекти залучення інноваційних технологій до процесу професійної підготовки студентів, зокрема оптимізації їхньої самостійної роботи. Окреслено основні концептуальні напрями і методи розв'язання проблеми й розкрито сутнісні параметри дидактичних принципів самостійного навчання.

Постановка проблеми. Модернізація навчально-виховного процесу вищої школи передбачає як плідне використання здобутків вітчизняної педагогічної думки, так і запровадження інноваційних технологій [1; 2]. Своєю чергою це спонукає звернути пильну увагу на оптимізацію самоактуалізаційного потенціалу студентів, адже якраз вони стають активними суб'єктами навчання й повинні розв'язувати цілу низку соціально-психологічних і навчальних проблем.

На наш погляд, ключовими концептуальними лініями розв'язання окресленої проблеми повинні стати підвищення системності, активності й реального функціонального прагматизму студентів в опануванні професійними знаннями упродовж навчання, інтенсифікація процесу формування професійних знань, активізація і самоорганізація їхньої діяльності в умовах посилення співробітництва з викладачем на рівні суб'єкт-суб'єктної особистісно-фахової взаємодії.

Мета статті полягає у розкритті й обґрунтуванні положення про те, що коли від викладача потрібна достатня компетентність викладання, цікавість та інноваційність у розкритті навчального матеріалу, загальна фахова ерудованість й особистісні позитиви, то студентам, крім “загальностандартних” навчальних установок і якостей, потрібна ще одна чи не найважливіша риса – самостійне опанування знаннями, яке, маючи кваліфіковану допомогу з

боку викладача, все ж повинно базуватися на гностично-пізнавальному і творчо-креативному саморухові до майбутньої професії.

Виклад основного матеріалу. Наш фаховий аперцептивний досвід викладацької діяльності, зокрема на інженерно-педагогічному факультеті, й аналіз наукової та навчально-методичної літератури з проблематики [2; 3; 5] дають підстави стверджувати, що у контексті оптимізації самостійної роботи студентів найдоцільніше використовувати такі типи загальнодидактичних завдань: репродуктивні; за зразком; реконструктивно-варіативні; частково-пошукові та дослідницькі.

Упродовж розв'язання репродуктивних завдань пізнавальна діяльність студента відбувається у формі простого й типового відтворення знань: студент згадує або знаходить чи відшукує у підручнику або конспекті необхідний матеріал (закон, рівняння, формулу), який відображає сутнісні параметри явища, яке вивчається. Завдяки цьому виводиться певне трактування, підставляються їхні формально-знакові показники й виконується обрахунок. Такі репродуктивно-відтворювальні завдання створюють для студентів передумови для пізнання, осмислення і запам'ятовування тих чи інших параметрів досліджуваного феномена, закону, теорії та сприяє накопиченню базових, опорних знань, окремих фактів та способів навчальної діяльності.